

ORIXE JAUNARI

J. San Martin

Lenbizi, eskertu bearrean natzai-zu *Karmel* aldizkarian nere *Zirika-dak* izeneko liburuari egin diozun abegi onagaitik. Bera idatzi nuanean ez nuan asko espero orren txalogarria izan bear zanik.

Zurean, zeban, zetsan, eta abarri buruz, z'kin erabiltze orren berri-rik etzenuala diozu. Ba bai. Eibar'en erabiltzen dugu. Obeto esan, z'kin eta c'gabe, bietara erabiltzen dugu. Ondo dakizun lez, Bizkai'ko eban, eutsan, eustan, eta abar dituzu. Biak nastatzen ditugulako oso arrisgokua deritxot erregla bat jar-tzea, baiña eibartar zarrak berek, oraindik ugaritsuago erabiltzen du-te, ta baita ba-dirudi bereiziago ere. Aditz-joko ber-bera, i'kan: juen, je-tsan eta jestan erabiltzen da; be-raz, Bizkai'ko: iuen, ieutsan eta

ieustan dituzu; i, jfra biurturik; ian, jan; iarri, jarri; io, jo, ta abar bezela. Eta, jakiña, zu'kan erabil-tzeko, esan diteke, aoak eta entzu-menak z ori eskatzen digula. Gipuz-koa'ko: zuen, zion eta zidan'en an-tzera. Era ori zarra dan edo geroz-tik sartua, ezingo nizuke esan, oso gaitza dalako igartzen kiputx adi-tzetik sartu zaigun z, edo bizkaita-rretik z arabe erabiltzeko oitura. Da-na dala, biak nastatzen ditugu ta, eibartarron jokera zintzoago erabil-tzearren, bietara ipiñi nituan.

Beste norbaitek esan du, bere aburuan, iñoiz ez darabildala eibar-tar-eibartarra; baiña orrek ezta ga-rrantzirik erbesteko baten agoan. Orregaitik, umore onez esango nio-ke, eibartar gurasoengandik Eibar'-en jαιο izan ba-litz eta bere aurtza-

roan Eibar'ko kaleetan «Txingor-
gañian», «Txirikilletan» eta «Ta-
rrua-joten» jolastu, etzuala olako-
rik esango.

Egia esan, nik ama bizkaitarra
dut, Abadiño'koa, baiña neskato bat
zalarik Eibar'era etorria. Or aipatu-
takoetatik, iñoiz, «ebien» edo baka-
rrik aditu izan diot; gañerakoan ei-
bartar, z ta guzi. Aitaren aldetik
berriz, abizena bera ere, ta ez arri-
tu, Eibar'ko San Martin baserritik
datorrena dut. Ta Mancha'tik eto-
rriko ba-litz ere, neri bost ajola. Ez
dut nai aitonen semen titulu billa
ibiltzerik, neu zer naizen eta zela-
koa naizen munduaren aurrean da
bakar-bakarrik ajola zaidana. Nere
gurasoen gurasoak ere —belaunal-
diak galdu arte— eibartarrak zira-
la agirian ipiñi bear au, bertako eus-
kalki jatorra dedala agertzeko baño
ezta. Etxcko ta kaleko sasieskolan
ikasía. Beste eibartarrekin ditudan
aldiak, zarrak gazteengandik dituen
aldiak besterik ezin ditezke izan.
Eta zarragoa izan ba-nintz, nere iz-
kera oraiudik jatorragoa izango zan
noski. Ortan ez dut dudarik.

Liburu ortan, mordollockeriak,
erriak erabiltzen dituan baiño urria-
go jartzetik kanpora —itzaurrea
izan ezik—, itz bat bakarrik erabil-
tzen dut Eibar'en esaten eztana, naiz
ta guziok ezagutu: «galdetu» da itz
ori. Ta berori ere, ainbeste aldiz
«preguntau» ipintzeakin eibarta-
rrak eurak ez naskatzeko. Tarteka,
Plazentzia'ko esaera batzuek sar-
tzen ditut eta or euki nezake okei>

txoren bat edo beste. Baiña or ere
plazentziar adiskideak ez didate
utsik arkitu, plazentziarra eztanak
baizik.

Ederki giñake eibartarrok eibar-
tar ez ba-geneki. Zuk ongi igarri
didazun bezela, Eibar'tik kanpora-
koan izaten ditut nik izerdiak. Izan
ere, naiago nuke gañerako euskera
zure laurdenaren erdi ba-neki.

Ditudan utsekin, z ta s iñoiz nas-
tatzetik aparte —cmen ez bai ditu-
gu bear dan bezela bereizten—, ei-
bartar batzuek bakarrik konturatu
dira. Garrantzi gutxikoak diranez,
ez nijoá jaramonik egitera. Iñoizko
denboran berriz argitaratu bearrik
ba-litz, ordurako zuzenduko nituz>-
ke.

Berriz, zuk apaitzen duzun «Eta
nola...» ori baldin ba-dut utsik aun-
diena, emen esango gendukean be-
zela: «Lotsari barik urlen neike ka-
lera» (Naiz ta plaentxiatar zeleb-
re batentzat, *lotsarik ez eta lotsagabe'n*
bereizkuntzarik ez izan). Eibar'en,
«Eta nola...» ta batez ere «Eta ze-
lan...», biak erabiltzen ditugu. Uga-
ritsu gañera.

Ain zuzen ere, neretzat ain atse-
gingarri (atsegingarri, ez laudorioz
etorrelako bakarrik, zuk nere libu-
rutxo kaskarra aintzakotzat artu
bearra bera ere gutxi eztalako bai-
zik) izan dan aburu ori ekarren
Karmel jaso nuanean, Joanes Etxc-
berri'n *Gomendiozco carta* irakur-
tzen niarduan eta uste gabe onekin
arkitu nintzan: «*Eta rmla orduan*
Jerusalemen baitdren hambat gen-

daqui diferent...y> Ortik oartu nintzan eibartarrona bakarrik etzala —saratar sendagilleak Eibar'en ikasi ez ba-zuan beintzat—. Ori ikusirik, bere lanak obeki aztertzen ari nintzan, eta amaika zatitan egin zuan *Escuararen, hatsupenac* liburuan, bost atal edo kapitulu «Eta nola...»-kin asten zituala konturatu nintzan. Beraz, ezta uts aundia gurea, orain berreun urteko euskaldunak orrela erabiltzen bai-zuten.

Ez dakit nor izango dan zurean aipatzen duzun «Eta nola...» ez-ize-nez jarri dioten gipuzkoar euskaltzain gazte ori, beintzat, ni ez nau berak kulsapetu; seguru nago. Berak, kutsu ori, Etxeberri'gandik ja[^]so ba-du, ez dut uste ain oker dabilenik. Ta «Eta nola...» dalako orrek, iñori jaramonik egiteke, kontzientzia nasaiz lo egiten jarraitu dedilla.

Uste dut, orain argitxoago gelditzen dala aditzen aurreko z ori eta «Eta nola...»-ri buruzkoa. Beintzat, neuk dakidan apurtxoaren barruan, orretara alegindu naiz.

Gauza auek, nik dakidan plaentxiatar bati jakifieraziko ba-nizkio, azkar esango luke: «Emen ikusita dagok, euserkia ondo ikasteko be

obe dala Salamanca'ra juatia, bestelatan barre eingo jeskuek». Izan ere, Plaentzia inguruan aoa irikiko bada, obe da guardasolakin ibilli.

Zuen iritzieri eskerrak, besteren lepotik zenlztatu naizelakoan nago: beti du zarrak zer irakatsi, eta gazteak zer ikasi. Eta oraindik agintzen dizuet urrengokoa ere Eibar'ko euskalkian egingo dedala. Liburu erdizentzako aña ipuin bilduak ditut, eta berria laster txamar izango dalakotzat nago.

Berriz ere eskerrikasko, Orixe jauna.

OARRA.—Karta iriki au idatzi ondoren, uste gabeen, Orixe jauna ezagutzeko bide bat izan dut. Une batean alkarrekin mintzatu giñan ta idazki onen azalpentxo bat egin nion. Solasean ari giñelarik, aditzen eman zidan, *zeben* aditza, Iztueta'n *Guipuzcoaco provinciaren condaira edo historiai* (1847) liburu zarrean arkitu duala. Eta, «Eta Nola...» ez-izena jarri dioten euskaltzain gaztea ez omen da gipuzkoarra, emen Gipuzkoan orrela deitzen diotena baizik.